

भुक्तानी तथा फछ्यौट विनियमावली, २०७७

भुक्तानी तथा फछ्यौट ऐन, २०७५ को दफा ४६ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी नेपाल राष्ट्र बैंकले देहायका विनियमहरू बनाएको छ ।

परिच्छेद-१

प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ** : (१) यी विनियमहरूको नाम “भुक्तानी तथा फछ्यौट विनियमावली, २०७७” रहेको छ ।
- (२) यो विनियमावली तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।*
२. **परिभाषा** : विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस विनियमावलीमा :-
- (क) “ऐन” भन्नाले भुक्तानी तथा फछ्यौट ऐन, २०७५ सम्भन्नु पर्छ ।
- (ख) “बैंक” भन्नाले नेपाल राष्ट्र बैंक सम्भन्नु पर्छ ।
- (ग) “कुल फछ्यौट प्रणाली” भन्नाले प्रत्येक आदेश वा भुक्तानी कारोबारको छुट्टा छुट्टै हिसाब फछ्यौट हुने प्रणाली सम्भन्नु पर्छ ।
- (घ) “क्लियरिङ हाउस” भन्नाले भुक्तानी प्रणाली सञ्चालकमध्ये चेक वा अन्य भुक्तानी उपकरणको क्लियरिङ गर्ने प्रयोजनको लागि बैंकबाट अनुमतिपत्र प्राप्त संस्था सम्भन्नु पर्छ ।
- (ङ) “खुद फछ्यौट प्रणाली” भन्नाले निश्चित समयको अन्तरालमा भएका आदेश वा भुक्तानी कारोबारको डेबिट र क्रेडिटको अन्तर रकमका आधारमा एकमुष्ठ हिसाब फछ्यौट हुने प्रणाली सम्भन्नु पर्छ ।
- (च) “वाह्य सेवा परिचालन” भन्नाले भुक्तानी सेवा सञ्चालन गर्नको लागि आवश्यक पर्ने कार्य कुनै स्वतन्त्र तेस्रो पक्षसँग सम्भौता वा सह-सम्भौता गरी गर्ने कार्य सम्भन्नु पर्छ ।
- (छ) “भुक्तानी कार्ड” भन्नाले भुक्तानी सेवा प्रदायकले आफ्ना ग्राहकलाई जारी गरेको डेबिट, क्रेडिट, प्रिपेड वा यस्तै प्रकृतिको अन्य विद्युतीय कार्ड सम्भन्नु पर्छ ।
- (ज) “भुक्तानी सेवा” भन्नाले भुक्तानी प्रणालीको प्रयोग गरी रकम भुक्तानी तथा हस्तान्तरण गर्ने कार्य सम्भन्नु पर्छ ।
- (झ) “मिश्रित फछ्यौट प्रणाली” भन्नाले कुल फछ्यौट प्रणाली र खुद फछ्यौट प्रणाली दुवैका विशेषतालाई समेटेर प्रयोगमा ल्याइने प्रणाली सम्भन्नु पर्छ ।
- (ञ) “इ-मनी” भन्नाले जारीकर्ता बाहेकका व्यक्तिले विद्युतीय कारोबारको माध्यमबाट आर्थिक दायित्व भुक्तान गर्न सकिने गरी कम्प्युटर प्रणालीमा आधारित कार्ड तथा अन्य साधन वा

* मिति २०७७/०२/२० को सञ्चालक समितिको निर्णयबाट स्वीकृत

सर्भरमा सञ्चित गरी राखिएको रकम सम्भन्नु पर्छ र सो शब्दले त्यस्तो कारोवार गर्दा मार्गस्थमा रहेको रकम र वालेटमा रहेको रकमलाई समेत जनाउँछ ।

- (ट) “विभाग” भन्नाले बैंकको भुक्तानी प्रणाली विभाग सम्भन्नु पर्छ ।
- (ठ) “अनुमति नीति” भन्नाले बैंकले जारी गरेको भुक्तानी सम्बन्धी कार्य गर्ने संस्थालाई अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने सम्बन्धमा व्यवस्था गरिएको नीति सम्भन्नु पर्छ ।

परिच्छेद-२

राष्ट्रिय भुक्तानी बोर्ड

३. **बोर्ड सदस्यको योग्यता:** ऐनको दफा ३ को उपदफा (१) को खण्ड (ग) बमोजिम नेपाल सरकारबाट मनोनित हुने सदस्यको योग्यता देहाय बमोजिम हुनेछ:-

- (क) मान्यता प्राप्त विश्वविद्यालयबाट अर्थशास्त्र वा वाणिज्य वा व्यवस्थापन वा जनप्रशासन वा कम्प्युटर इन्जिनियरिङ वा कम्प्युटर साइन्स वा वाणिज्य कानूनमा स्नातकोत्तर उत्तीर्ण गरेको,
- (ख) नेपाल सरकार वा बैंकको अधिकृत प्रथम श्रेणी वा विश्वविद्यालयको सह-प्राध्यापक पदमा कम्तीमा पाँच वर्ष कार्य गरेको वा बैंक वा नेपाल सरकारको स्वामित्व रहेका संस्था वा बैंकबाट भुक्तानी प्रणाली सम्बन्धी कार्य गर्न अनुमतिपत्र प्राप्त संस्था वा बैंकबाट इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाको व्यवस्थापकीय पदमा कम्तीमा दश वर्षको अनुभव प्राप्त गरेको,
- (ग) बैंकबाट भुक्तानी सम्बन्धी कार्य गर्न अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थामा आवद्ध नरहेको ।

परिच्छेद-३

विभागको काम, कर्तव्य र अधिकार

४. **विभागको काम, कर्तव्य र अधिकार:** ऐन, यस विनियामावलीमा तथा प्रचलित कानूनमा उल्लिखित काम, कर्तव्य र अधिकारका अतिरिक्त विभागको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:-

- (क) भुक्तानी प्रणालीलाई सुरक्षित तथा सक्षम बनाई वित्तीय स्थायित्व कायम गर्न सहयोग गर्ने,
- (ख) भुक्तानी प्रणालीको विश्वसनीयता अभिवृद्धि गर्ने तथा भुक्तानी प्रणालीलाई आधुनिकीकरण गर्ने सम्बन्धी कार्य गर्ने, गराउने,
- (ग) भुक्तानी तथा फछ्यौट प्रणालीको विकास, नियमन, अनुगमन, निगरानी, निरीक्षण तथा निर्देशन सम्बन्धी कार्य गर्ने, गराउने,
- (घ) वास्तविक समयमा कारोवारको फछ्यौट हुने प्रणाली (रियल टाइम ग्रस सेटलमेण्ट) स्थापना गरी सञ्चालन गर्ने,

- (ड) भुक्तानी तथा फछ्यौट प्रणालीलाई व्यवस्थित गर्दै अन्तरआबद्धता कायम गर्न र भुक्तानी सेवाको लागत कम गर्न राष्ट्रिय भुक्तानी (वित्तीय) स्वीच र भुक्तानी द्वारजस्ता पूर्वाधारहरूको स्थापना गरी सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मिलाउने,
- (च) सार्क पेमेण्ट काउन्सिल र अन्य राष्ट्रिय अन्तर्राष्ट्रिय मञ्चहरूसँग भुक्तानी प्रणाली सम्बन्धमा भए गरेका सम्झौताको कार्यान्वयन र सो सम्बन्धी अन्य आवश्यक कार्य गर्ने,
- (छ) विद्युतीय भुक्तानीको प्रवर्द्धन गर्ने सम्बन्धमा जनचेतनामूलक कार्य गर्ने गराउने ,
- (ज) भुक्तानी बोर्ड र विवाद समाधान समितिको सचिवालयको रूपमा कार्य गर्ने,
- (झ) भुक्तानी प्रणालीको विकास र अवस्थाबारे अध्ययन, अनुसन्धान गर्ने गराउने,
- (ञ) विद्युतीय माध्यमबाट कारोबार गर्ने प्रणालीको विकास गरी अर्थतन्त्रमा नगद कारोबार कम (लेसक्यास) गराउन आवश्यक कार्य गर्ने ।
- (ट) आरटिजिएसमा आबद्ध संस्थालाई इन्ट्राडे लिक्विडिटी सुविधा (आईएलएफ) प्रदान गर्न समन्वय गर्ने,

५. **गोपनीयता कायम गर्नुपर्ने:** (१) बोर्ड तथा समितिको बैठकमा उठेका विषयहरू र बोर्डमा गरिएका निर्णयको गोपनीयता कायम गर्नुपर्नेछ ।

- (२) बोर्ड वा समितिले सार्वजनिक गर्न आवश्यक सम्झौताका विषयवस्तु गभर्नरको स्वीकृतिमा विभागले सार्वजनिक गर्न सक्नेछ ।

परिच्छेद-४

अनुमतिपत्र

६. **आशयपत्र लिनु पर्ने:** (१) भुक्तानी तथा फछ्यौट सेवा सञ्चालन गर्न कम्पनी स्थापना गर्नु अघि ऐनको दफा ७ तथा अनुमति नीतिमा तोकिएको प्रक्रिया पूरा गरी आशयपत्र लिनु पर्नेछ ।

- (२) आशयपत्र लिएको ६ महिना भित्र कम्पनी स्थापना गरी अनुमतिपत्रको लागि निवेदन नदिएमा त्यस्तो आशयपत्र स्वतः रद्द हुनेछ ।

७. **संस्थाले सेटलमेण्ट बैंकसँग सम्झौता गर्नुपर्ने:** (१) ऐनको दफा १२ बमोजिम संस्थाले सेटलमेण्ट बैंकसँग सम्झौता गर्दा अनुसूची-१ बमोजिमको विषय खुलाउनु पर्नेछ ।

- (२) उपविनियम (१) बमोजिम गरिएको सम्झौताको प्रति सम्झौता भएको मितिले सात दिनभित्र विभागमा पठाउनु पर्नेछ ।

८. **नवीकरण सम्बन्धी व्यवस्था:** ऐनको दफा १३ बमोजिम संस्थाले अनुमतिपत्रको लागि निवेदन दिदाँ आवश्यक कागजात र देहायका विवरण संलग्न गरी बैंक समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ:-

- (क) संस्थाको अद्यावधिक प्रबन्धपत्र र नियमावली,
- (ख) संस्थाको वार्षिक प्रतिवेदन,

- (ग) पाँच करोड रूपैयासम्म चुक्ता पूँजी भएका संस्थाको हकमा पचास हजार रूपैया र सोभन्दा बढी चुक्ता पूँजी भएका संस्थाको हकमा एक लाख रूपैया नवीकरण दस्तुर जम्मा गरेको भौचर/प्रमाण,
- (घ) पछिल्लो आर्थिक वर्षको कर चुक्ता गरेको प्रमाण वा सो प्रयोजनको लागि सम्बन्धित आन्तरिक राजश्व कार्यालयमा आय विवरण पेश गरेको निस्सा,
- (ङ) संस्थाको निवेदन,
- (च) संस्था कालोसूची वा डिफल्टरमा नपरेको प्रमाणित हुने कागजात,
- (छ) बैंकले समय समयमा तोकिएका अन्य विवरण तथा कागजात ।

९. **संस्थाको विवरण अद्यावधिक गर्नुपर्ने:** ऐनको दफा १५ बमोजिम बैंकले अनुसूची-२ बमोजिमको विवरण अद्यावधिक गरी मासिक रूपमा प्रकाशन गर्नुपर्नेछ ।

१०. **अनुमति नीति तयार गरी लागू गर्न सक्ने:** भुक्तानी सम्बन्धी कार्य गर्ने संस्थालाई अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने सम्बन्धमा बैंकले आवश्यकता बमोजिम अनुमति नीति तयार गरी लागू गर्न सक्नेछ ।

परिच्छेद-५

संस्थाको सञ्चालक समिति र कार्यकारी प्रमुख सम्बन्धी व्यवस्था

११. **सञ्चालक समितिको गठन:** (१) भुक्तानी सम्बन्धी कार्य गर्ने प्रत्येक संस्थामा कम्तीमा तीनजना देखि बढीमा सातजना सञ्चालकहरू रहेको एक सञ्चालक समिति रहनेछ ।

(२) ऐनको दफा १७ बमोजिम संस्थाको सञ्चालकको नियुक्ति प्रचलित कानूनको अधीनमा रही संस्थाको साधारण सभाले गर्नेछ ।

तर, प्रथम वार्षिक साधारण सभा नभएसम्मको लागि सञ्चालकको नियुक्ति संस्थापकद्वारा हुनेछ ।

(३) पब्लिक लिमिटेड कम्पनीले प्रचलित कानूनको अधीनमा रही कम्तीमा एकजना विज्ञ सञ्चालक नियुक्त गर्नुपर्नेछ ।

(४) वार्षिक साधारण सभा हुनुभन्दा अगावै कुनै सञ्चालकको पद रिक्त हुन आएमा अर्को वार्षिक साधारण सभा नभएसम्मको लागि सञ्चालकको नियुक्ति संस्थाको सञ्चालक समितिद्वारा गर्न सकिनेछ ।

(५) सञ्चालकको पदावधि सामान्यतया: चार वर्षको हुनेछ र निजको पुनः नियुक्ति हुन सक्नेछ ।

१२. **शपथ ग्रहण:** संस्थाको सञ्चालक समितिको अध्यक्षले बैंकको डेपुटी गभर्नर वा विभागको कार्यकारी निर्देशक समक्ष र अन्य सञ्चालक तथा प्रमुख कार्यकारी अधिकृतले सञ्चालक समितिको अध्यक्ष समक्ष अनुसूची-३ को ढाँचामा शपथ ग्रहण गरेर मात्र निजको पहिलो बैठकमा भाग लिनु पर्नेछ ।

१३. सञ्चालकको योग्यता तथा अयोग्यता: (१) संस्थाको सञ्चालकको पदमा नियुक्त हुन देहाय बमोजिमको योग्यता हुनु पर्नेछ:-

- (क) कम्तीमा एकतिहाई सञ्चालक मान्यता प्राप्त विश्वविद्यालयबाट अर्थशास्त्र वा वाणिज्य वा व्यवस्थापन वा जनप्रशासन वा कम्प्युटर इन्जिनियरिङ वा कम्प्युटर साइन्स वा वाणिज्य कानूनमा स्नातक तह उत्तीर्ण हुनु पर्नेछ ।
 - (ख) कम्तीमा एकतिहाई सञ्चालक बैकिङ वा सूचना प्रविधि वा भुक्तानी सेवाको क्षेत्रमा कम्तीमा तीन वर्षको कार्य अनुभव प्राप्त हुनु पर्नेछ ।
- (२) संस्थाको सञ्चालकको पदमा नियुक्ति हुने व्यक्ति देहाय बमोजिमको अवस्थामा अयोग्य भएको मानिनेछ:-
- (क) २९ वर्ष उमेर पूरा नभएको,
 - (ख) मानसिक सन्तुलन ठीक नभएको,
 - (ग) प्रचलित कानून बमोजिम दामासाहीमा परेको,
 - (घ) बैंक वा वित्तीय संस्थासँगको कुनै कारोवारमा कालोसूचीमा परेको वा कालोसूचीमा परी सो सूचीबाट फुकुवा भएको मितिले कम्तीमा तीन वर्ष पूरा नभएको,
 - (ङ) प्रचलित कानून बमोजिम कर तिर्नुपर्ने दायित्व भई त्यस्तो कर चुक्ता नगरेको,
 - (च) भ्रष्टाचार वा ठगीको कसूरमा वा नैतिक पतन देखिने फौजदारी अभियोगमा अदालतबाट सजाय पाएको,
 - (छ) बैंकले निलम्बन गरेको व्यक्तिको हकमा निलम्बन अवधि भर,
 - (ज) सम्पत्ति शुद्धीकरण, बैकिङ कसुर वा बैंकको कारवाहीमा परेको भए फुकुवा भएको मितिले तीन वर्ष नपुगेको ।
 - (झ) अदालतमा बैकिङ कसुर सम्बन्धी मुद्दा विचाराधीन रहेको,
 - (ञ) विद्युतीय माध्यमबाट जालसाजी गरी आर्थिक वा वित्तीय कारवाहीमा वेइमानी वा वदनियत गरेको कुरा प्रमाणित भएको ।

१४. सञ्चालकको पारिश्रमिक तथा सुविधा: (१) सञ्चालकले बैठक भत्ता बाहेक नियमित पारिश्रमिक तथा अन्य आर्थिक सुविधा लिन पाउने छैन ।

- (२) सञ्चालकको बैठक भत्ता रकम संस्थाको नियमावलीमा उल्लेख भएबमोजिम हुनेछ ।
- (३) संस्थामा प्रबन्ध सञ्चालक नियुक्त गरी दैनिक प्रशासन सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्न पाइने छैन ।

१५. **कार्यकारी प्रमुखको योग्यता तथा अयोग्यता:** (१) संस्थाको सञ्चालक समितिले ऐनको दफा १९ र यस विनियमावलीको अधीनमा रही संस्थाको दैनिक प्रशासन सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्न एक कार्यकारी प्रमुखको नियुक्ति गर्नु पर्नेछ ।

(२) संस्थाको कार्यकारी प्रमुखको पदमा नियुक्त हुन देहाय बमोजिमको योग्यता हुनु पर्नेछ:-

(क) चार्टर्ड एकाउन्टेन्सी वा व्यवस्थापन, बैकिङ, वित्त, लेखा, अर्थशास्त्र, वाणिज्य शास्त्र, व्यापार प्रशासन, इलेक्ट्रोनिक्स, सूचना प्रविधि र कम्प्युटर विज्ञान विषयमध्ये कुनै एकमा स्नातकोत्तर उपाधि हासिल गरी बैकिङ तथा वित्तीय क्षेत्र वा सूचना प्रविधि वा कम्प्युटर प्रणाली वा त्यस्तो कार्य गर्ने संस्थाको अधिकृत वा सोभन्दा माथिको पदमा कम्तीमा तीन वर्षको कार्य अनुभव भएको,

(ख) पच्चीस वर्ष पूरा भएको र साठी वर्ष ननाघेको नेपाली नागरिक ।

(३) संस्थाको कार्यकारी प्रमुखको पदमा नियुक्ति हुने व्यक्ति विनियम १३ को उपनियम (२) को अवस्थामा अयोग्य भएको मानिनेछ ।

परिच्छेद-६ संस्थाको दायित्व

१६. **संस्था आबद्ध हुनु पर्ने:** ऐनको दफा २१ बमोजिम भुक्तानी प्रणालीको प्रवर्द्धन, विकास तथा विस्तार गर्न बैकले समय समयमा सञ्चालन गर्ने प्रणालीमा संस्था आबद्ध हुनु पर्नेछ ।

१७. **सेवा सञ्चालन गर्नुपर्ने :** संस्थाले बैकबाट सेवा सञ्चालन गर्ने अनुमतिपत्र प्राप्त गरेको मितिले छ महिना भित्र सेवा सञ्चालन गर्नुपर्नेछ । उक्त समय भित्र सेवा सञ्चालन गर्न नसकेमा सोको मनासिब कारण सहित निवेदन दिएमा बढीमा तीन महिनासम्मको अवधि थप गर्न सकिनेछ ।

१८. **अभिलेख सुरक्षित राख्नु पर्ने :** (१) संस्थाले ऐनको दफा २३ को उपदफा (३) मा उल्लिखित विवरण र बैकले समय समयमा निर्धारण गरेको अन्य विवरण तथा कारोवारको अभिलेख कम्तीमा पाँच वर्षसम्म सुरक्षित राख्नु पर्नेछ ।

(२) संस्थाले सम्पत्ति शुद्धीकरण सम्बन्धी प्रचलित कानून बमोजिम ग्राहक, एजेण्ट वा सहभागी संस्थाहरुको विवरण तथा अभिलेख सुरक्षित राख्नु पर्नेछ ।

(३) बैकले आवश्यक ठानेका अभिलेख बैकले मागेका बखत संस्थाले उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

१९. **लेखा तथा लेखापरीक्षण :** (१) संस्थाले लेखा तथा लेखापरीक्षण सम्बन्धमा ऐनको दफा २५ बमोजिम आवश्यक व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।

(२) संस्थाको आन्तरिक लेखापरीक्षण अर्धवार्षिक रुपमा र बाह्य लेखापरीक्षण वार्षिक रुपमा गर्नुपर्नेछ ।

(३) संस्थाको आन्तरिक लेखापरीक्षण र बाह्य लेखापरीक्षण फरक-फरक व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा साभेदार मार्फत गर्नुपर्नेछ ।

- (४) तीन पटक भन्दा बढी एउटै व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा साभेदारलाई लेखापरीक्षकमा नियुक्त गर्न पाइने छैन ।
- (५) संस्थाले वार्षिक साधारणसभामा वित्तीय विवरण सार्वजनिक गर्ने स्वीकृतिको लागि देहायका विवरण संलग्न गरी विभागमा निवेदन दिनु पर्नेछ :-
- (क) संस्थाको नाफा नोक्सान विवरण, वासलात तथा नगद प्रवाह विवरण, (अनुसूची सहित)
- (ख) लेखापरीक्षण प्रतिवेदन र सञ्चालक समितिको प्रतिक्रिया तथा प्रतिवेदन ।
- (ग) संस्थाको वार्षिक आर्थिक कारोवार र गतिविधि समावेश भएको संक्षिप्त प्रतिवेदन,
- (घ) प्रत्येक आर्थिक वर्षको असार मसान्तको दिन संस्थामा देखिएको मौज्जात र सेटलमेन्ट बैंकको सेटलमेन्ट खातामा रहेको मौज्जातको विवरण
- (६) उपविनियम (५) बमोजिमको विवरण र कागजात सहित निवेदन प्राप्त भएमा विभागले अध्ययन गरी निवेदन प्राप्त भएको मितिले सामान्यतया: पन्ध्र दिनभित्र उपयुक्त माध्यमबाट वित्तीय विवरण सार्वजनिक गर्न स्वीकृति दिनु पर्नेछ ।

२०. विवरण पेश गर्नुपर्ने : (१) संस्थाले ऐनको दफा २७ का अतिरिक्त देहाय बमोजिमका विवरण वा कागजात प्रत्येक महिना समाप्त भएको पन्ध्र दिनभित्र विद्युतीय माध्यमद्वारा बैंक समक्ष पेश गर्नुपर्नेछ :-

- (क) संस्थाको व्यावसायिक कारोवारको विवरण,
- (ख) सफल र असफल कारोवारको विवरण,
- (ग) सेटलमेन्ट बैंकमा रहेको खाताको हिसाब मिलान विवरण,
- (घ) संस्थासँग आबद्ध ग्राहकको संख्या र मौज्जात रकमको विवरण,
- (ङ) संस्थाको प्रणालीमा अनधिकृत पहुँच भएको वा प्रयास गरेको भए सोको विवरण ।
- (२) भुक्तानी सेवा प्रदायक संस्थाले सञ्चालन गरेको वालेट वा इ-मनीको रुपमा रहेको विद्युतीय रकमको कुल मौज्जात विवरण दैनिक रुपमा विद्युतीय माध्यमबाट बैंक समक्ष पेश गर्नुपर्नेछ ।

२१. सम्पत्ति शुद्धीकरण र आतङ्कवादमा लगानी गर्न नहुने : (१) संस्था सम्पत्ति शुद्धीकरण र आतङ्कवाद क्रियाकलाप सम्बन्धी लगानीमा संलग्न हुन पाउने छैन । संस्थाले गर्ने कारोवारबाट यस प्रकृतिको गैरकानूनी काम कारवाही हुन दिने छैन ।

- (२) संस्था तथा संस्थासँग आबद्ध एजेण्ट वा बाह्य सेवा प्रदान गर्ने पक्षले समेत प्रचलित सम्पत्ति शुद्धीकरण सम्बन्धी कानूनको पूर्ण पालना गर्नुपर्नेछ ।

२२. ग्राहकको हित संरक्षण गर्नुपर्ने : (१) संस्थाले ग्राहकको हित संरक्षण हुने गरी नीतिगत व्यवस्था गर्नुपर्नेछ ।

- (२) संस्थाले भुक्तानीको सुरक्षा र सेवा प्रदान गर्ने सम्बन्धमा कम्तीमा देहायका शर्त उल्लेख गरी ग्राहकसँग सम्झौता गर्नुपर्नेछ :-
- (क) अनाधिकृत भुक्तानीमा उपभोक्ताको दायित्व, भुक्तानी उपकरणको चोरी तथा अनाधिकृत प्रयोगको सूचना दिने माध्यम, सम्पर्क व्यक्ति, सम्पर्क नम्बर,
 - (ख) खण्ड (क) बमोजिम सूचना गर्ने व्यक्तिको प्रमाणीकरण (भेरिफिकेशन) गर्ने प्रक्रिया,
 - (ग) भुक्तानी कार्य सम्पन्न गर्न लाग्ने समयावधि,
 - (घ) उपभोक्ताले गर्ने कारोवारमा कुनै सीमा भए त्यस्तो सीमा,
 - (ङ) कारोवार गर्दा उपभोक्तालाई लाग्ने सेवा शुल्क,
 - (च) उपभोक्ताले भुक्तानी रोक्न पाउने अधिकार,
 - (छ) उपभोक्ताले कारोवारको विवरण प्राप्त गर्ने अधिकार,
 - (ज) असफल कारोवारको समाधान प्रक्रिया र त्यसमा उपभोक्ताको अधिकार,
 - (झ) भुक्तानी सेवा प्रदायकको दायित्व तथा मौज्जात फिर्ता सम्बन्धी नीति,
 - (ञ) भुक्तानी सेवा प्रदायकले उपभोक्ताको विवरण तेस्रो पक्षलाई उपलब्ध गराउने अवस्था,
 - (ट) भुक्तानी सेवा सम्बन्धमा गुनासो समाधान सम्बन्धी व्यवस्था ।
- (३) बैंकले आवश्यक ठानेमा ग्राहक संरक्षणका लागि गरिएका व्यवस्था यस बैंक समक्ष पेश गर्न निर्देशन दिन सक्नेछ ।
- (४) भुक्तानी उपकरण सञ्चालन गर्दा ग्राहकको पहुँच सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था स्पष्ट र विभेदरहित हुनु पर्नेछ ।

तर, त्यस्तो नीतिगत व्यवस्था सञ्चालन जोखिम वा व्यावसायिक जोखिम लगायत कुनै पनि प्रकारका जोखिम व्यवस्थापनमा अवरोध हुने प्रकृतिको हुनु हुँदैन ।

- (५) खातावालाले आफूले चाहेको बखत बैंक वा वित्तीय संस्था वा भुक्तानी सेवा सञ्चालन गर्ने संस्थामा रहेको आफ्नो खाता रोक्का राख्न लिखित वा विद्युतीय वा मौखिक जानकारी दिई रोक्का राख्न सक्नेछ ।

तर मौखिक जानकारी गराई रोक्का राखेको भएमा एक कार्यदिनभित्र लिखित जानकारी अनिवार्य रूपमा पेश गर्नुपर्नेछ ।

- (६) संस्थाले नीतिगत व्यवस्था गरी ग्राहकको वालेटमा रहेको मौज्दात रकममा बैंकको स्वीकृति लिई व्याज प्रदान गर्न सक्नेछ । यसरी व्याज प्रदान गर्ने स्वीकृति प्रदान गर्दा बैंकले आवश्यक शर्तहरू तोक्न सक्नेछ ।
- (७) संस्थाले कारोबार रकमको आधारमा ग्राहकलाई नगद फिर्ता, बोनस वा अन्य छुट प्रदान गर्ने सम्बन्धी योजना सञ्चालन गर्न सक्नेछ । सोको जानकारी बैंकलाई गराउनु पर्नेछ ।
- (८) संस्थाले ग्राहकलाई देहाय बमोजिमका विवरणहरू उपलब्ध गराउनु पर्नेछ :-
- (क) विद्युतीय माध्यमबाट कारोबार भएपश्चात् सो कारोबारको जानकारी विद्युतीय माध्यमद्वारा तुरुन्त खातावालालाई उपलब्ध गराउनु पर्ने,
- (ख) कुनै ग्राहकले आफ्नो खाताको विवरण माग गरेमा निजलाई उक्त विवरण उपयुक्त माध्यमद्वारा तुरुन्त उपलब्ध गराउनु पर्ने,
- (ग) संस्थाले विद्युतीय बैंकिङ कारोबार गर्ने सिलसिलामा भुलवस त्रुटिपूर्ण कारोबार गरेको भन्ने थाहा हुन आएमा उक्त कारोबारको जानकारी सम्बन्धित खातावालालाई विद्युतीय माध्यमद्वारा तुरुन्त गराउनु पर्ने ।
- (९) संस्थाले ग्राहकसंग कारोबार गर्दा देखापर्ने विवादको समाधान गर्ने संयन्त्र र त्रुटिपूर्ण कारोबारको हिसाव मिलान गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।

२३. **सेवा शुल्क सम्बन्धमा :** (१) भुक्तानी सम्बन्धी कार्य गर्ने संस्थाले ग्राहकसँग लिने शुल्कको सम्बन्धमा प्रत्येक छ महिनामा र शुल्क परिवर्तन हुँदाको समयमा विद्युतीय र अन्य माध्यमबाट सार्वजनिक सूचना प्रकाशन गर्नुपर्नेछ ।
- (२) सेवा शुल्क सम्बन्धी विस्तृत विवरण विभागमा पेश गरी त्यस्तो विवरण संस्थाले आफ्नो वेबसाइटमा समेत प्रकाशित गर्नुपर्नेछ ।
- (३) ग्राहकसँग लिन सेवा शुल्क सम्बन्धमा बैंकले कुनै निर्देशन दिएमा सोको समेत पालना गर्नुपर्नेछ ।

परिच्छेद-७

भुक्तानी उपकरण

२४. **भुक्तानीका उपकरण थप वा खारेज गर्न निवेदन दिनुपर्ने :** (१) संस्थाले भुक्तानी उपकरण थप वा खारेज गर्नु परेमा अनुसूची-४ बमोजिमको ढाँचामा विभागमा निवेदन दिनु पर्नेछ ।
- (२) उपविनियम (१) बमोजिमको निवेदन प्राप्त भएमा विभागले जाँचबुझ गरी भुक्तानी उपकरण थप वा खारेज गरी सोको जानकारी निवेदकलाई दिनु पर्नेछ ।
२५. **भुक्तानीका उपकरणको प्रयोग :** (१) ऐनको दफा ३१ बमोजिमका भुक्तानीका उपकरणको प्रयोग गर्दा भुक्तानी उपकरण मार्फत गरिने कारोबारको सीमा बैंकले समय समयमा निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

- (२) भुक्तानी सम्बन्धी कार्य गर्ने संस्थाले न्यूनतम सुरक्षा तथा गोपनीयताका सम्बन्धमा अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड सम्बन्धी प्रचलित व्यवस्थाको पालना गर्नुपर्नेछ ।
- (३) भुक्तानी उपकरण जारी गर्ने संस्थाले देहाय बमोजिमका प्रक्रिया पूरा गर्नुपर्नेछ :-
- (क) भुक्तानी उपकरणबाट सेवा सञ्चालन गर्नु पूर्व सो सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था गरी सञ्चालक समितिबाट स्वीकृत गर्नुपर्ने,
- (ख) सेवा सञ्चालन गर्नु पूर्व सञ्चालक समितिको निर्णय र आवश्यक कागजात सहित स्वीकृतिको लागि बैंकमा पेश गर्नुपर्ने,
- (ग) सेवा सञ्चालन गर्नु पूर्व आफ्ना ग्राहकसँग गरिने सम्झौता तथा शर्त सम्बन्धी विवरण बैंकमा पेश गर्नुपर्ने,
- (घ) बाह्य सेवा परिचालन (आउटसोर्सिङ) मार्फत सेवा सञ्चालन गर्ने भएमा संस्थाले निर्धारण गरेका मापदण्डका आधारमा प्रतिनिधि छनौट गरी द्विपक्षीय सम्झौताको कागजात समेत बैंकमा पेश गर्नुपर्ने,
- (ङ) ग्राहकलाई सेवा प्रयोग गर्दा हुन सक्ने सम्भावित जोखिम, जोखिम न्यूनीकरण तथा सुरक्षाका उपाय, सेवा प्रयोग गर्ने विधि, सेवा शुल्क आदिको बारेमा जानकारी गराउनु पर्ने,
- (च) भुक्तानीका उपकरणहरूबाट हुने भुक्तानी कारोवारलाई पूर्ण रूपले सुरक्षित हुने व्यवस्था गर्नुपर्ने ।

२६. चेक सम्बन्धी व्यवस्था : (१) चेकमार्फत हुने भुक्तानी विनिमेय अधिकारपत्र ऐन, २०३४ बमोजिम हुनेछ ।

- (२) बैंकले विनिमेय अधिकारपत्र ऐन, २०३४, नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८, बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०७३ तथा बैंकले जारी गरेको निर्देशन अनुसार चेक मार्फत हुने भुक्तानीलाई व्यवस्थित गर्न आवश्यक निर्देशन जारी गर्न सक्नेछ ।
- (३) बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबीच हुने कारोवारको हिसाब मिलान विद्युतीय चेक क्लियरिङ सम्बन्धी व्यवस्था बमोजिम बैंकले अन्तिम फछ्यौट गर्नेछ ।
- (४) विद्युतीय चेक र अन्य विद्युतीय उपकरण मार्फत हुने भुक्तानी कारोवारको हिसाब मिलान अन्तिम (सेटलमेण्ट फाइनालिटी) र अपरिवर्तनीय (इरिभोकेवल) हुनेछ ।
- (५) विद्युतीय चेक क्लियरिङ गरे बापत क्लियरिङ हाउसले लिने सेवा शुल्क बैंकको स्वीकृतिमा संस्थाको सञ्चालक समितिले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

२७. इ मनी (वालेट) सम्बन्धी व्यवस्था : (१) संस्थाले विद्युतीय रकमको माध्यमबाट गर्ने कारोवारका सम्बन्धमा देहायका शर्तहरू पालना गर्नुपर्नेछ :-

- (क) भुक्तानी सेवा प्रदायक संस्थाले वालेट मार्फत कारोबार गर्न विद्युतीय रकम जारी गर्न सक्ने,
 - (ख) विद्युतीय रकम जारी गर्ने संस्थाले वाणिज्य बैंकमा रहेको सेटलमेण्ट खातामा रहेको मौज्दात रकम भन्दा बढी नहुने गरी विद्युतीय रकम जारी गर्नुपर्ने,
 - (ग) सेटलमेण्ट खातामा रहेको रकम ग्राहकको वालेटमा रहेको विद्युतीय रकमको दायित्व भुक्तानी गर्ने प्रयोजनको लागि उपयोग गर्न सकिने,
 - (घ) विद्युतीय रकम नेपाली मुद्रामा मात्र जारी गर्न सकिने,
 - (ङ) विद्युतीय रकमबाट ग्राहकलाई कर्जा दिन पाइने छैन,
 - (च) विद्युतीय रकम जारी गर्ने संस्थाले ग्राहकको अनुरोध भएमा वालेटमा रहेको विद्युतीय रकम कानूनी ग्राह्य मुद्रामा तुरुन्त फिर्ता गर्नुपर्नेछ ।
- (२) संस्थाले विद्युतीय रकमबाट हुने कारोबारको अन्तिम फछ्यौट (फाइनल सेटलमेण्ट) भुक्तानी निर्देशन शुरु गरेको बढीमा चौबिस घण्टाभित्र हुने गरी मिलाउनु पर्नेछ ।

२८. स्वीफ्टको माध्यमबाट हुने भुक्तानी : (१) स्वीफ्टमा आबद्ध संस्थाले स्वदेशी मुद्रा लगायत विदेशी मुद्राको रकम एकआपसमा रकमान्तरको लागि सन्देश (म्यासेज) पठाउने तथा सोही सन्देशको आधारमा सम्बन्धित संस्थाको खाता खर्च वा जम्मा गर्ने जिम्मेवारी सम्बन्धित संस्थाको हुनेछ ।

- (२) स्वीफ्ट कारोबारको समय, सेवा शुल्क लगायतका अन्य व्यवस्था बैंकले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

२९. अन्तर बैंक भुक्तानी : (१) बैंक तथा वित्तीय संस्था बीच एकआपसमा रकम स्थानान्तरण (फण्ड ट्रान्सफर) गर्ने प्रयोजनको लागि बैंकको स्वीकृतिमा अन्तर बैंक भुक्तानी प्रणाली सञ्चालन गर्न सकिनेछ ।

- (२) अन्तर बैंक भुक्तानी प्रणाली मार्फत रकम स्थानान्तरण गर्दा लाग्ने सेवा शुल्क बैंकको स्वीकृतिमा संस्थाले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।
- (३) भुक्तानी सेवा प्रदान गर्ने संस्थाले तेस्रो पक्ष सम्भौता गरी बैंक तथा वित्तीय संस्था मार्फत अन्तर बैंक कारोबार गर्ने कार्यमा संलग्न हुन सक्नेछन् ।
- (४) अन्तर बैंक भुक्तानी प्रणाली सञ्चालन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था बैंकले तोकिएका बमोजिम हुनेछ ।
- (५) बैंकले हाल प्रचलनमा रहेका भुक्तानी प्रणाली बाहेक अन्य भुक्तानी प्रणाली वा उपकरणको संचालन गर्न स्वीकृति प्रदान गर्न सक्नेछ । यस सम्बन्धी अन्य व्यवस्था बैंकले तोकिएका बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-८

क्लियरिड तथा फस्यौट

३०. **चेक क्लियरिड तथा फस्यौट** : (१) भुक्तानी तथा फछ्यौट प्रणालीलाई व्यवस्थित गर्न क्लियरिड हाउसले बैंकको नियमन तथा निर्देशनको अधीनमा रही कार्य गर्नुपर्नेछ ।
- (२) विद्युतीय चेक क्लियरिड कारोबारको अन्तिम फछ्यौट बैंक मार्फत हुनेछ ।
- (३) क्लियरिड हाउसले प्रणालीको परिवर्तन वा चेक प्रस्तुत गर्ने समयको फेरबदल सम्बन्धी कार्य गर्दा बैंकको स्वीकृति लिएर मात्र गर्नुपर्नेछ ।
- (४) बैंक वा क्लियरिड हाउसमा प्राविधिक समस्या उत्पन्न भई कुनै कारणवश अन्तिम फछ्यौट गर्ने निर्धारित समयमा फछ्यौट गर्ने अवस्था नरहेमा भोलिपल्ट अथवा प्रणाली सुचारु हुने वित्तिकै बैंक वा क्लियरिड हाउसले अन्तिम हिसाब मिलान वा फछ्यौट गर्ने व्यवस्था गर्नुपर्नेछ ।
- (५) उपविनियम (४) को अवस्थामा बैंकबाट अन्तिम फस्यौटको जानकारी नआएसम्म सम्बन्धित खाताबाट खर्च वा जम्मा गर्न पाइने छैन ।
३१. **भुक्तानी कारोबारको फस्यौट** : (१) भुक्तानी तथा फछ्यौट सम्बन्धमा हिसाब किताबको राफसाफ बैंकले तोकिए बमोजिम कुल फछ्यौट प्रणाली वा खुद फछ्यौट प्रणाली वा मिश्रित फछ्यौट प्रणालीद्वारा गर्न सकिनेछ ।
- (२) नगद तथा ट्रान्सफर र स्वीफ्टको फछ्यौट कुल फछ्यौट प्रणाली मार्फत गर्नुपर्नेछ । विद्युतीय चेक क्लियरिड मार्फत हुने कारोबारको फछ्यौट खुद फछ्यौट प्रणाली अनुरूप गर्नुपर्नेछ ।
- (३) आरटिजिएस मार्फत हुने ठूलो मूल्य कारोबारको फछ्यौट कुल फछ्यौट प्रणाली बमोजिम गर्नुपर्नेछ ।
३२. **आरटिजिएस प्रणालीबाट फछ्यौट गर्नुपर्ने** : (१) बैंकले आरटिजिएस प्रणाली स्थापना गरी ठूलो मूल्य र अति जरुरी भुक्तानी (हाइभ्यालु एण्ड क्रिटिकल पेमेन्ट) को फछ्यौट कुल फछ्यौट प्रणाली बमोजिम गर्नेछ ।
- (२) सामान्यतया : स्वदेशभित्र हुने अन्तर बैंक कारोबार आरटीजिएस प्रणालीमार्फत गर्नुपर्नेछ ।
- (३) आरटिजिएस प्रणालीको नियमन, सञ्चालन, प्रवर्द्धन र निगरानी बैंकले गर्नेछ ।
- (४) आरटिजिएस प्रणालीको सञ्चालन कार्यविधि, सदस्यता, कारोबारको सीमा, सेवा शुल्क, तरलताको व्यवस्था, जोखिम व्यवस्था, कारोबार समय, फछ्यौट विधि सम्बन्धमा बैंकले निर्देशिका (आरटिजिएस सिष्टम रूल) जारी गर्नेछ ।

परिच्छेद-९
संस्थाको खारेजी

३३. स्वेच्छिक खारेजी : (१) स्वेच्छिक खारेजीमा जान चाहने संस्थाले देहायका कागजात सहित बैंक समक्ष निवेदन पेश गर्नुपर्नेछ :-

- (क) स्वेच्छिक खारेजीको कार्ययोजना,
 - (ख) अनुमतिपत्र खारेज गर्ने सम्बन्धमा साधारण सभाको निर्णय,
 - (ग) अनुमतिपत्र खारेज गर्नुपर्ने कारण,
 - (घ) संस्थाको ग्राहकहरूसँग दायित्व बाँकी रहे, नरहेको खुल्ने विवरण,
 - (ङ) सेटलमेण्ट खातामा रहेको मौज्जातको विवरण ।
- (२) उपविनियम (१) बमोजिम पेश हुन आएको निवेदन उपर जाँचबुझ गरी त्यस्तो संस्थाले आफ्नो दायित्व पूर्णरूपमा भुक्तानी गर्न सक्षम छ भन्ने कुरामा बैंक विश्वस्त भएमा शर्तसहित स्वेच्छिक खारेजीको सैद्धान्तिक सहमति दिन सक्नेछ ।
- (३) उपविनियम (२) बमोजिम बैंकबाट सैद्धान्तिक सहमति प्राप्त गर्ने संस्थाले देहाय बमोजिमका कार्यहरू गर्नुपर्नेछ :-
- (क) सैद्धान्तिक सहमति प्राप्त गरेको मितिले सात दिनभित्र कम्पनी रजिष्ट्रारको कार्यालयमा सोको जानकारी दर्ता गराउने,
 - (ख) सैद्धान्तिक सहमति प्राप्त गरेको मितिले तीस दिनभित्र सम्पूर्ण ग्राहक, साहु वा सम्बन्धित व्यक्तिहरूलाई छिटो, छरितो र विश्वसनीय माध्यमबाट सोको सूचना पठाउने,
 - (ग) सैद्धान्तिक सहमति प्राप्त गरेको मितिले तीस दिनभित्र राष्ट्रियस्तरको दैनिक पत्रिकामा सो सम्बन्धी सूचना प्रकाशन गर्ने ।

३४. स्वेच्छिक खारेजीको प्रारम्भ : (१) बैंकले स्वेच्छिक खारेजी गर्न सैद्धान्तिक सहमति दिएको मितिदेखि संस्थाको स्वेच्छिक खारेजी सम्बन्धी कारवाही प्रारम्भ भएको मानिनेछ ।

- (२) विनियम ३३ बमोजिम स्वेच्छिक खारेजीको सैद्धान्तिक सहमति प्राप्त गर्ने संस्थाले बैंकबाट स्वेच्छिक खारेजीको अन्तिम स्वीकृति लिनु अघि देहायका कार्यहरू पूरा गर्नुपर्नेछ :-
- (क) सम्पूर्ण दायित्व तोकिएको समयभित्र फिर्ता वा पूरा गरेको हुनु पर्ने,
 - (ख) कारोबार सञ्चालन बन्द गर्नुपर्ने र नयाँ कारोबार नगर्ने,
 - (ग) स्वेच्छिक खारेजी गर्न अत्यावश्यक हुने बाहेक अन्य अधिकार प्रयोग गर्न नपाइने ।

- (३) उपविनियम (२) बमोजिमको काम कारवाही गर्ने सिलसिलामा बैंकले आवश्यक निर्देशन दिन गर्न सक्नेछ ।
- (४) उपविनियम (२) को खण्ड (क) बमोजिमको रकम तथा अन्य दायित्व भुक्तानी पाउने व्यक्तिले तोकिएको समयभित्र भुक्तानी लिन नआएमा उक्त रकम बैंकले निर्देशन दिए बमोजिमको खातामा जम्मा गर्नुपर्नेछ ।
- (५) स्वेच्छक खारेजीको लागि दिएको स्वीकृतिको कारणले त्यस्तो संस्थाका ग्राहक र अन्य साहुहरूको हकहितलाई कुनै पनि किसिमको प्रतिकूल प्रभाव पार्ने छैन ।
- (६) स्वेच्छक खारेजीमा गएको संस्थाको यस विनियम बमोजिमको काम कारवाही समाप्त भएपछि सोको लेखापरीक्षण प्रतिवेदन बैंकमा पेश गर्नुपर्नेछ ।
- (७) यस विनियम बमोजिमको कार्य पूरा गर्ने संस्थालाई बैंकले स्वेच्छक खारेजीको अन्तिम स्वीकृति प्रदान गर्नेछ । बैंकले त्यस्तो संस्थाको भुक्तानी प्रणाली सम्बन्धी कार्य गर्ने अनुमतिपत्र रद्द गर्नेछ ।
- (८) स्वेच्छक खारेजीमा गएको संस्थाले तत्काल दाबीमा नआएको तिर्नु बुझाउनु पर्ने दायित्व बापतको रकम छुट्याई राख्नु पर्नेछ ।

३५. संस्थाको अनुमतिपत्र खारेजी : (१) देहाय बमोजिमको अवस्थामा संस्थाको अनुमतिपत्र खारेज हुन सक्नेछ :-

- (क) संस्थाले अनुमतिपत्र प्राप्त गरेको मितिले छ महिनाभित्र सेवा सञ्चालन नगरेमा संस्थालाई प्रदान गरिएको अनुमतिपत्र स्वतः खारेज हुनेछ ।
तर, उक्त समयभित्र संस्थाले सेवा सञ्चालन गर्न नसक्नुका मनासिव कारणसहित तोकिएको समयावधि अगावै निवेदन प्राप्त हुन आएमा बढीमा तीन महिनासम्म म्याद थप गर्न सकिनेछ ।
- (ख) ऐनको दफा १३ मा तोकिए बमोजिम अनुमतिपत्रको नवीकरण नभएमा संस्थालाई प्रदान गरिएको अनुमतिपत्र स्वतः खारेज हुनेछ ।
- (ग) बैंकले ऐनको दफा ३५ को व्यवस्था अनुसार ऐन, विनियम वा बैंकले जारी गरेको निर्देशन वा आदेश वा अनुमतिपत्र प्रदान गर्दा तोकिएका शर्तहरू उल्लङ्घन गरेमा संस्थालाई प्रदान गरिएको अनुमतिपत्र खारेज गर्न सक्नेछ ।
- (२) बैंकले स्थलगत निरीक्षण प्रतिवेदनको आधारमा कुनै पनि भुक्तानी सम्बन्धी कार्य गर्ने संस्था वा उपकरण सञ्चालनबाट प्रणालीगत सुरक्षा, वित्तीय स्थायित्व, वित्तीय समावेशिता वा पहुँच आदिको दृष्टिकोणले बैंकको उद्देश्य र कार्यमा प्रतिकूल असर वा जोखिम सिर्जना गर्दैछ भन्ने लागेमा संस्थालाई दिइएको त्यस्तो अनुमति वा भुक्तानी उपकरणको स्वीकृति रद्द गर्न सक्नेछ ।

३६. **दायित्वमा असर नपर्ने** : यस परिच्छेद बमोजिम कुनै संस्था खारेज भएको कारणबाट यस विनियम वा अन्य प्रचलित कानून बमोजिम त्यस्तो संस्थाको कुनै शेयरधनी, सञ्चालक, कार्यकारी प्रमुख, पदाधिकारी, कर्मचारी वा अन्य व्यक्तिको दायित्वमा कुनै असर पर्ने छैन ।

परिच्छेद-१०

विविध

३७. **अनुमतिपत्र प्राप्त संस्था एकआपसमा गाभ्न, गाभिन वा प्राप्ति गर्न सक्ने** : भुक्तानी सम्बन्धी कार्य गर्ने संस्थाहरू एकआपसमा गाभ्न वा गाभिन वा प्राप्ति गर्न सक्नेछन् । सो सम्बन्धमा बैंकले आवश्यक कार्यविधि बनाई लागू गर्न सक्नेछ ।
३८. **सर्वसाधारणमा शेयर जारी गर्नुपर्ने** : सर्वसाधारणमा शेयर जारी गर्ने गरी पब्लिक कम्पनीको रूपमा दर्ता भई बैंकबाट भुक्तानी सेवा सञ्चालनको लागि अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले सेवा प्रारम्भ गरेको मितिले तीन वर्षभित्रमा कम्तीमा बिस प्रतिशत शेयर सर्वसाधारणमा जारी गर्नुपर्नेछ ।
३९. **बाह्य सेवा परिचालन गर्न सक्ने** : (१) कुनै भुक्तानी तथा फछ्यौट सेवा सञ्चालन, सेवा प्रवाह वा उपकरण जारी गर्ने वा प्रयोग गर्ने कार्यसँग सम्बद्ध संस्थाले अन्य संस्थासँग सम्झौता गरी बाह्य सेवा परिचालन (आउट-सोर्सिङ्ग) गर्न सक्नेछ ।
- (२) संस्था सञ्चालन गर्ने क्रममा बाह्य सेवा परिचालन गर्नुपर्ने भएमा सोको जानकारी तथा सम्झौताको कागजात सहितको विवरण तत्काल बैंकमा पेश गर्नुपर्नेछ ।
- (३) बैंकले समय समयमा जारी गर्ने नीति, नियम तथा निर्देशनको अधीनमा रही बाह्य सेवा परिचालन सम्बन्धी कार्य सम्पादन गर्नुपर्नेछ ।
- (४) बाह्य सेवा परिचालन गर्दा लिखित रूपमा सम्झौता गरी सो अनुसार कुन कुन कार्यमा बाह्य सेवा परिचालन गरिएको हो स्पष्ट गर्नुपर्नेछ । बाह्य सेवा परिचालन अन्तर्गत संलग्न तेस्रो पक्षले समेत यस विनियमावली तथा बैंकले आवश्यकता अनुसार समय समयमा जारी गर्ने निर्देशन वा परिपत्रको पालना गर्नुपर्नेछ ।
- तर, बाह्य सेवा मार्फत सम्पादन हुने सम्पूर्ण कारोबारको भुक्तानी, समाशोधन तथा फस्यौटको पूर्ण जिम्मेवारी सम्बन्धित संस्थाको हुनेछ ।
- (५) संस्थाले बाह्य सेवा परिचालन सम्बन्धी नीति संस्थाको सञ्चालक समितिबाट स्वीकृत गराएर मात्र लागू गर्नुपर्नेछ । यसरी भएको कार्यको जानकारी बैंकलाई तत्काल गराउनु पर्नेछ ।
- (६) संस्थाले बाह्य सेवा परिचालन गर्दा संलग्न पक्षहरूको दायित्व तथा अख्तियारी स्पष्ट हुने गरी गर्नुपर्नेछ ।
- (७) संस्थाले बाह्य सेवा परिचालन गरी कारोवार सञ्चालन गरेको अवस्थामा बैंकले आवश्यक ठानेमा बाह्य सेवा परिचालन गर्ने संस्थाको समेत निरीक्षण गर्न सक्नेछ ।

४०. एजेन्टमार्फत सेवा सञ्चालन गर्न सक्ने : (१) संस्थाले भुक्तानी उपकरण जारी गर्ने, सेवा प्रदान गर्ने वा सञ्चालन गर्ने कार्यलाई एजेन्ट मार्फत समेत गर्न सक्नेछन् ।
- (२) संस्थाले एजेन्टमार्फत भुक्तानी सेवा सञ्चालन गर्दा देहायका विषयसँग सम्बन्धित जानकारी यस बैंकमा पेश गर्नुपर्नेछ :-
- (क) एजेन्टको नाम र ठेगाना सहितको विस्तृत व्यावसायिक तथा व्यक्तिगत विवरण,
- (ख) एजेन्टलाई प्रदान गरिएको अधिकारको सीमा र उसले निर्वाह गर्ने कार्यको विस्तृत विवरण,
- (ग) सम्पत्ति शुद्धीकरण र आतङ्कवाद विरुद्धको लगानीका सम्बन्धमा एजेन्टले पालना गर्नुपर्ने दायित्व र सो सम्बन्धमा एजेन्टले प्रयोग गर्ने आन्तरिक नियन्त्रणको विवरण,
- (घ) एजेन्टले प्रदान गर्ने भुक्तानी सेवा र उपकरणको विस्तृत विवरण ।
- (३) एजेन्टसँग गरिएको सम्झौताको अलावा संस्थाले देहायका विवरण अद्यावधिक गरी सुरक्षित राख्नु पर्नेछ :-
- (क) सेवा प्रवाह गर्ने एजेन्टको व्यवस्थापनमा संलग्न प्रमुख जिम्मेवार व्यक्तिहरूको व्यक्तिगत विवरण,
- (ख) भुक्तानी सेवाको सञ्चालनमा एजेन्टको प्रयोगका कारणबाट हुन सक्ने सम्भावित तरलता जोखिम न्यूनीकरण गर्न पर्याप्त तरलता व्यवस्थापनका उपायहरू सहित संस्थाले तोके बमोजिमको सुरक्षण सम्बन्धी विवरण ।
- (४) एजेन्ट मार्फत सेवा प्रदान गर्ने संस्थाले एजेन्ट सम्बन्धी जानकारी वा सूचना सर्वसाधारणको जानकारीको लागि प्रकाशन र प्रसारण गर्नुपर्नेछ ।
- (५) संस्थाले आफ्ना कर्मचारी वा बाह्य सेवा परिचालन मार्फत वा कुनै एजेन्ट मार्फत गरिने कुनै पनि भुक्तानी सम्बन्धी कार्यको सम्बन्धमा संस्था पूर्ण रुपमा जिम्मेवार हुनु पर्नेछ ।
४१. अनुगमन, निगरानी तथा निरीक्षण गर्न सक्ने : (१) ऐन, यस विनियमावली, प्रचलित कानून तथा अन्तर्राष्ट्रिय असल अभ्यासको आधारमा सेवाग्राहीको हितलाई ध्यानमा राखी बैंकले संस्थाको अनुगमन, निगरानी तथा निरीक्षण गर्न सक्नेछ ।
- (२) अनुगमन गर्दा वित्तीय अवस्था, ग्राहक संरक्षण, सूचना तथा अभिलेखको गोपनीयता र सुरक्षामा विशेष ध्यान दिनु पर्नेछ ।
४२. निर्देशन दिन सक्ने : (१) ऐन, अन्य प्रचलित कानून र यस विनियमावलीको कार्यान्वयनको लागि बैंकले सम्बन्धित संस्थालाई समय समयमा आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ ।
- (२) उपविनियम (१) बमोजिम बैंकले दिएको निर्देशन पालना गर्नु सम्बन्धित संस्थाको कर्तव्य हुनेछ ।

४३. **सूचना जारी गर्न सक्ने** : बैंकले भुक्तानी तथा फछ्यौट प्रणाली सम्बन्धी विषयमा सर्वसाधारणको जानकारीका लागि सूचना जारी गर्न सक्नेछ ।
४४. **संस्था उत्तरदायी हुने** : (१) विद्युतीय कारोबार सञ्चालन गर्ने क्रममा नीतिगत तथा प्रक्रियागत व्यवस्थाका कारणले भुक्तानी कारोबार सम्बन्धी कुनै विवाद उत्पन्न भएमा विवाद तथा समस्या समाधान गर्ने अन्तिम उत्तरदायित्व सम्बन्धित संस्थाको हुनेछ ।
- (२) भुक्तानी प्रणाली सञ्चालन गर्दा संस्थाको कारणले कुनै प्राविधिक, प्रणालीगत वा अन्य समस्या उत्पन्न भई हानि नोक्सानी भएमा सोको दायित्व संस्थाले व्यहोर्नु पर्नेछ ।
४५. **भुक्तानी तथा फछ्यौट प्रणालीको सुरक्षा** : संस्थाले सुरक्षा नीति तथा ढाँचा र सुरक्षाका उपाय सम्बन्धमा गर्नुपर्ने नक्साङ्कन, अनुगमन र नियमित सुरक्षा परीक्षणको अतिरिक्त देहाय बमोजिमका सुरक्षासंग सम्बन्धित व्यवस्थाको पालना गर्नुपर्नेछ :-
- (क) व्यवसायिक निरन्तरता, डिजास्टर रिक्भरी तथा विपद् व्यवस्थापनका सम्बन्धमा नीति बनाई लागू गर्नुपर्ने,
- (ख) डाटा सेन्टरमा सर्भर, व्याकअप डिभाइस, नेटवर्क डिभाइस लगायतका मुख्य पूर्वाधारहरूको अतिरिक्त डिजास्टर रिक्भरी साइटको व्यवस्था गर्नुपर्ने,
- (ग) भुक्तानी प्रणालीमा कुनै सहभागीको तरलताको अभाव वा टाट पल्टिएको कारणबाट भुक्तानी प्रणालीमा आउन सक्ने जोखिम न्यूनीकरण गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाउनु पर्ने,
- (घ) भुक्तानी निर्देशनको कार्यान्वयन, कारोबारको अन्तिम फछ्यौट (सेटलमेण्ट फाइनालिटी), तरलता व्यवस्थापन, ऋण र हिसाब मिलान समयमै गर्ने सम्बन्धमा कारोबारको फछ्यौट हुनु अगावै आवश्यक व्यवस्था गर्नुपर्ने,
- (ङ) महत्वपूर्ण तथा संवेदनशील प्रकृतिका तथ्याङ्क सार्वजनिक हुने, दुरुपयोग हुने, हानि नोक्सानी, हराउने वा चोरी हुनबाट जोगाउन आवश्यक सुरक्षात्मक उपाय अपनाउनु पर्ने,
- (च) संस्थाले वार्षिक रूपमा सिस्टम अडिट गर्नुपर्ने,
- (छ) भुक्तानी प्रणाली सञ्चालक तथा सेवा प्रदायक संस्थाहरूले पेमेन्ट कार्ड इण्डष्ट्रि डाटा सेक्युरिटी स्ट्याण्डर्ड (पिसिआइडिएएसएस) र आइएसओ २७००० का मापदण्ड पुरा गर्नुपर्ने,
- (ज) संस्थाले ग्राहकको वालेटमा रहेको तथा कारोबार रकमको सुरक्षाको लागि बीमा गर्न सक्नेछ ।
४६. **कारवाही, कसुर र दण्ड सजाय सम्बन्धी व्यवस्था** : यो विनियमावलीको उल्लङ्घन गरी कार्य गरेमा ऐनको परिच्छेद ७ बमोजिमको कसुर सरह कारवाही र दण्ड सजाय हुनेछ ।

४७. निर्णय गर्ने तथा प्रस्ताव स्वीकृत गर्ने अख्तियारी : भुक्तानी तथा फर्छ्यौटसँग सम्बन्धित विषयमा आवश्यक निर्णय गर्ने तथा प्रस्ताव स्वीकृत गर्ने अख्तियारी अनुसूची-५ बमोजिम हुनेछ ।
४८. बाधा अड्काउ फुकाउने : यस विनियमावली कार्यान्वयन गर्न कुनै बाधा अड्काउ परेमा गभर्नरले बाधा अड्काउ फुकाउन सक्नेछ ।
४९. खारेजी र बचाउ : (१) भुक्तानी तथा फर्छ्यौट विनियमावली, २०७२ खारेज गरिएको छ ।
(२) भुक्तानी तथा फर्छ्यौट विनियमावली, २०७२ बमोजिम भए गरेका काम कारवाही यसै विनियमावली बमोजिम भए गरेको मानिनेछ ।

अनुसूची-१

(विनियम ७ को उपविनियम (२) सँग सम्बन्धित)

सम्झौतामा समावेश गर्नुपर्ने विषय

१. सम्झौतामा सहभागी संस्थाको परिचय (ठेगाना सहित)
२. सम्झौताको उद्देश्य
३. भुक्तानी कार्य गर्ने संस्थाले उपलब्ध गराउने सेवा र प्रक्रिया
४. पक्षको कार्यक्षेत्र र ऐनको दफा १२ बमोजिमको दायित्व बहन गर्ने व्यवस्था
५. कारोवारको हिसाव मिलान प्रक्रिया (प्रत्येक कारोवारको सेटलमेन्ट गर्दा लाग्ने समय समेत)
६. हिसाव मिलान शुल्क
७. सिष्टम, डाटा र कारोवार प्रक्रियाको सुरक्षा
८. कारोवार सञ्चालनको नियन्त्रण
९. कारोवार गोप्यता र सूचनाको उपलब्धता
१०. विवाद समाधान प्रक्रिया
११. जोखिम व्यवस्थापन र अनुगमन विधि
१२. सम्झौताको समयावधि (सम्झौता नवीकरण र खारेज हुने प्रक्रिया समेत)
१३. सम्झौतामा दस्तखत गर्ने व्यक्ति (कार्यकारी प्रमुख वा सञ्चालक समितिले तोकेको अधिकारी)

अनुसूची-२
(विनियम ९ सँग सम्बन्धित)

संस्थाको विवरणको ढाँचा

नेपाल राष्ट्र बैंक
भुक्तानी प्रणाली विभाग
बैंकबाट अनुमतिपत्र प्राप्त गैर बैंक तथा वित्तीय संस्थाको विवरण
(२०..... मसान्तसम्म)

१. भुक्तानी प्रणाली सञ्चालक (Payment System Operator-PSO)

क्र.सं.	संस्थाको नाम	केन्द्रीय कार्यालय	अनुमतिपत्र प्राप्त मिति	चुक्ता पूँजी
१				
२				

२. भुक्तानी सेवा प्रदायक (Payment Service Provider-PSP)

क्र.सं.	संस्थाको नाम	केन्द्रीय कार्यालय	अनुमतिपत्र प्राप्त मिति	चुक्ता पूँजी
१				
२				

अनुसूची-३

(विनियम १२ सँग सम्बन्धित)

शपथ ग्रहण फारमको ढाँचा

म (पदाधिकारी र संस्थाको नाम) संस्थाको पदमा नियुक्त/मनोनयन/निर्वाचित भएकोले सो पदको कर्तव्य प्रचलित कानून तथा बैंकको नियमन र निर्देशनको अधीनमा रही भुक्तानी प्रणालीको सम्बर्द्धन तथा यस संस्थाको हितलाई सदैव ध्यानमा राखी आफ्नो कर्तव्य इमानदारीका साथ पालना गर्नेछु । यस संस्थाको कारोबार तथा गोप्य राख्नु पर्ने कुराहरू कही कतै प्रकाश पार्ने छैन । को हैसियतले सञ्चालक समितिले अधिकार दिएको र कानूनले बाध्य गरेको अवस्थामा बाहेक मेरो जानकारीमा आएका कुनै पनि जानकारी तथा सूचना पदमा बहाल रहेको वा नरहेको जुनसुकै अवस्थामा पनि प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा कुनै पनि प्रकारले कसैलाई जानकारी दिने छैन भनी इमान धर्म सम्झी सत्य निष्ठापूर्वक पद तथा गोपनीयताको शपथ ग्रहण गर्दछु ।

शपथ ग्रहण गर्ने व्यक्तिको -

शपथ ग्रहण गराउने पदाधिकारीको -

नाम :

नाम :

पद :

पद :

दस्तखत :

दस्तखत :

मिति :

मिति :

अनुसूची-४
(विनियम २४ को उपविनियम (१) सँग सम्बन्धित)
भुक्तानी उपकरण थप/खारेजीको लागि निवेदनको ढाँचा

मिति : २०...../ /

श्री नेपाल राष्ट्र बैंक,
केन्द्रीय कार्यालय,
भुक्तानी प्रणाली विभाग,
बालुवाटार, काठमाडौं ।

बिषय : भुक्तानी उपकरण थप/खारेजी गरी पाऊँ ।

महाशय,

यस संस्थाले भुक्तानी तथा फल्टर्यौट ऐन, २०७५ बमोजिम भुक्तानी सम्बन्धी कार्य गर्न अनुमतिपत्र प्राप्त गरेकोमा अनुमतिपत्रमा उल्लेख नभएको देहायको उपकरण थप गर्न/कायम रहेको देहायको उपकरण खारेज गर्नको लागि आवश्यक कागजात सहित यो निवेदन पेश गरेको छु/गरेका छौं ।

तपसील :

१.
२.
३.

आवश्यक कागजात थान संलग्न छन् ।

भवदीय,

दस्तखत

नाम:

ठेगाना:

मोबाइल नं.:

टेलिफोन नं.:

फ्याक्स नं.:

इमेल ठेगाना:

वेबसाइट:

अनुसूची-५
(विनियम ४७ सँग सम्बन्धित)

अख्तियारी

सि.नं.	कामको विवरण	स्वीकृत गर्ने अधिकारी
१	भुक्तानी प्रणाली सम्बन्धी विनियमावली स्वीकृत गर्ने	सञ्चालक समिति
२	ठूलो तथा सानो मूल्यमा हुने भुक्तानी प्रणालीको विकास गर्न आवश्यक नीति स्वीकृत गर्ने	सञ्चालक समिति
३	भुक्तानी संस्थालाई अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने सम्बन्धी नीति स्वीकृत गर्ने	सञ्चालक समिति
४	ओभरसाइट विनियमावलीको स्वीकृत गर्ने	सञ्चालक समिति
५	भुक्तानी प्रणाली सम्बन्धी आवश्यक कार्यविधि, म्यानुअल स्वीकृत गर्ने	गभर्नर
६	भुक्तानी तथा फछ्यौट सेवा सञ्चालन गर्ने संस्थाहरूलाई आशयपत्र वा अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने	गभर्नर
७	भुक्तानी तथा फछ्यौट सेवा सञ्चालन गर्ने संस्थाहरूलाई निर्देशनहरू जारी गर्ने	गभर्नर
८	भुक्तानी तथा फछ्यौट सेवा सञ्चालन गर्ने संस्थाहरूको स्थलगत निरीक्षण प्रतिवेदन स्वीकृत गर्ने	गभर्नर
९	भुक्तानी प्रणाली सम्बन्धमा भए गरेका काम कारवाहीको नियमित अनुगमन, निगरानी (ओभरसाइट) तथा निरीक्षणको वार्षिक ओभरसाइट प्रतिवेदन स्वीकृत गर्ने	गभर्नर
१०	संस्थाले आफ्नो दायित्व पूर्ण रुपमा भुक्तानी गर्न सक्षम छ भन्ने कुरामा बैंक विश्वस्त भएमा शर्तसहित स्वेच्छिक खारेजीको लागि सैद्धान्तिक सहमति प्रदान गर्ने	गभर्नर
११	संस्थालाई प्रदान गरिएको अनुमतिपत्र/आशयपत्र खारेज गर्ने	गभर्नर
१२	राष्ट्रिय भुक्तानी बोर्ड वा समितिले सार्वजनिक गर्न आवश्यक सम्भकेका विषयवस्तु सार्वजनिक गर्न स्वीकृति प्रदान गर्ने	गभर्नर
१३	भुक्तानी प्रणाली सम्बन्धमा भए गरेका काम कारवाहीको आकस्मिक वा विशेष निरीक्षण र अनुगमन निरीक्षण प्रतिवेदन स्वीकृत गर्ने	डेपुटी गभर्नर
१४	भुक्तानी तथा फछ्यौट प्रणाली सम्बन्धी विषयमा सर्वसाधारणको जानकारीका लागि सूचना प्रकाशनको स्वीकृति	डेपुटी गभर्नर
१५	भुक्तानी संस्थालाई नयाँ उपकरण थप गर्न वा हटाउन स्वीकृति दिने	डेपुटी गभर्नर
१६	शाखारहित बैकिङ्ग सेवा सञ्चालन गर्ने/बन्द गन्द गर्न स्वीकृति दिने	डेपुटी गभर्नर
१७	अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले तोकेको अवधिभित्र सेवा सञ्चालन गर्न नसकेमा थप समय प्रदान गर्ने	डेपुटी गभर्नर

१८	वालेटमा रहेको मौज्जात रकममा व्याज प्रदान गर्ने स्वीकृति	डेपुटी गभर्नर
१९	वार्षिक वित्तीय विवरण प्रकाशन गर्ने स्वीकृति : क) नगद लाभांश तथा बोनस शेयर वितरण गर्न माग भएको प्रस्ताव	गभर्नर
	ख) बोनस शेयर वितरण गर्न माग भएको प्रस्ताव	डेपुटी गभर्नर
	ग) नगद र बोनस शेयर दुवै नभएको प्रस्ताव	विभागीय प्रमुख
२०	भुक्तानी प्रणाली सम्बन्धी कार्य गर्ने संस्थाहरूलाई जारी भएका विनियमावली र निर्देशनहरू कार्यान्वयनको लागि आवश्यक निर्देशन दिने	विभागीय प्रमुख
२१	भुक्तानी तथा फछ्यौट सेवा सञ्चालन गर्ने संस्थाको सेवा अस्थायी रूपमा सेवा बन्द गर्ने स्वीकृति दिने	विभागीय प्रमुख
२२	भुक्तानी तथा फछ्यौट सेवा सञ्चालन गर्ने संस्थाको विद्युतीय प्रणालीमा आकस्मिक रूपमा कुनै समस्याका कारण अवरोध उत्पन्न भएमा वा ओभरसाइटको क्रममा तत्काल कुनै काम कारवाही अघि बढाउनु पर्ने अवस्था भएमा सोको स्वीकृति दिने	विभागीय प्रमुख
२३	संस्थाको भौतिक तथा प्राविधिक पूर्वाधारको सम्बन्धमा गरेको निरीक्षण एवं जाँचबुझ सम्बन्धी प्रतिवेदन स्वीकृत गर्ने	विभागीय प्रमुख
२४	संस्थाको सञ्चालक समिति/व्यवस्थापनसँग संस्था सञ्चालन तथा गुनासो व्यवस्थापन सम्बन्धमा छलफल गरी आवश्यक निर्देशन दिने	विभागीय प्रमुख
२५	संस्थाको नियमन, निरीक्षण तथा ओभरसाइटको लागि आवश्यक विवरण र कागजात माग गरी विश्लेषण गर्ने	विभागीय प्रमुख
२६	निरीक्षण, ओभरसाइट वा आकस्मिक निरीक्षण टोली खटाउने/ सुपरिवेक्षक खटाउने	विभागीय प्रमुख
२७	भुक्तानी तथा फछ्यौटसँग सम्बन्धित विषयमा विभिन्न निकायबाट माग भई आएको राय सुझाव प्रदान गर्ने	विभागीय प्रमुख
२८	POS सेवा सञ्चालन वा बन्द गर्न स्वीकृति प्रदान गर्ने	विभागीय प्रमुख